

Иван Б. Јеремић
ОШ „Змај Јова Јовановић”
Вождовац, Београд

УДК 32.019.51:654.19

АЛТЕРНАТИВА У МЕДИЈСКИ ПОСРЕДОВАНОМ ДРУШТВУ

Ајсџракт: Дигитализована слика света посредована је медијски, без права на субјективни доживљај. Екстензијом чула, тело бива дислоцирано у односу на догађај. Хибридизација сликовне меморије човека новим медијима приморава га на додатни напор. Капитализам, у потреби да оплоди себе, „пере руке” у медијској слици. Конструисана Химера - глобални човек, углавном, у западноевропској култури аутоматски реагује на медијске теме као што су председник САД или тероризам. Ови мотиви дубоко су утемељени у слици и углавном обојени емотивним стањима узнемирености. Овако конструисан медијски опијум изазива шок код реципијента. Злоупотребе спреге новца и нових медија многобројне су.

Борба за права човека да у медијском јавном простору конзумира објективну слику огледа се у медијском описмењавању као алтернативи тренутном стању. Уметност, у својој естетичкој вредности, пружа неопходан простор медијској писмености.

Кључне речи: медији, алтернатива, глобални човек, уметност, дигитална слика.

Посредована медијска стварност у својој галопирајућој технолошкој прогресији допире до наметања мишљења. Информацији се умањују могућности алтернативе. Она тешко може бити видљива јавно, осим у дигиталном формату.

Симулакрум оваквих информација ствара виртуелно искуство уз помоћ технологије, измештајући човека из природног станишта и стављајући га у позицију елемената машине за умрежавање највећег села икада виђеног у историји цивилизација, „глобалног села” чији је становник „глобални човек”.

Глобалној човека у Србији карактерише чињеница да добар део дана, пет сати и седамнаест минута, проведе уз неки од нових медија. На основу истраживања које је обавио *Nielson Audience Measurment Serbia*, последњих година просечна дневна задржавања уз телевизију су у константном порасту, због чега је Србија на самом врху европског и светског просека по гледаности телевизије. У 2016. години, другу годину за редом, забележен је знатан раст дневног задржавања уз ТВ. У 2016. остварено је рекордно дневно

задржавање уз телевизију од када се мери гледаност у Србији, од пет сати и седамнаест минута.

Сазнања глобалног човека о свету ограничена су медијском сликом. Он подржава нове хибридне форме ратовања и саучествује у њима гледајући одабране сцене рата, постајући један од нових облика „војника”. Доживљај западноевропског човека који види себе као човечанство или глобално село као свет мора се довести у питање. Овакво наметање мишљења кроз „објектив као цео свет” више је него ограничено. Штавише, изражавамо бојазан да садржи елементе фашизма управо кроз идеју да је технолошка форма, која је доминантна у овом делу планете, виши облик цивилизације. Технолошки развој може се тумачити као степен цивилизације, али само уколико је технолошка сврха хумана, а не војни отпад. У сталној, наметнутој трци са хладноратовским амбијентом, потрошачка култура плива у тежњи за још једним гигабајтом РАМ меморије, који ће им покренути виртуелни свет бекства од стварности. Поред нових медија, и комуникационе технологије су, како наводи ауторка дела *Филозофија медија 3* Дивна Вуксановић, допринеле порасту осећаја различитих облика човекове отуђености, као и опадању мотивисаности за ону врсту активности која би водила до конкретних друштвених промена, поготову оних које би се тицале потенцијалних интервенција и/или корених измена постојеће социолошке стварности изведених у домену колективитета (Вуксановић 2007: 109).

Осећај надмоћи због кретања кроз виртуелно као виши ступањ цивилизације нема у себи ничег хуманог, па самим тим и није виши ступањ. Он је сигурно нематеријалан, а и уколико је посредован технологијом, он сигурно није производ војне индустрије. Медијска слика као основно средство технолошке апокалипсе хипнотише милионе медијски неписмених људи.

Ауторка Вуксановић даље наводи да су мас-медији у XX веку често оптуживани за ратно хушкање, говор мржње, па чак и пресудни утицај на генерисање војних конфликта и ратова ширих размера, њихова улога у промовисању насиља и покретању сукоба никад није систематски преиспитана, нити пак може бити у потпуности јасно сагледана, евидентирана и доказана. С друге стране, оно што засигурно ваља уочити када је реч о систематском деловању мас-медија у нашој непосредној прошлости јесте њихов несумњиви утицај на пасивизацију публике, како у погледу делимичне или потпуне суспензије критичког мишљења, тако и с обзиром на појаве изазивања апатије, чулне анихилације и емоционалне равнодушности (Вуксановић 2017: 109).

Интернет и нови медији данас покушавају да привуку што више активних корисника и да постану део њихове хуманизоване стварности.

Већ поменути војни отпад у рукама капиталистичког корпоративног пословања јесте АЛАРМ за одбрану хуманистичких вредности, као и потрага за алтернативом.

Глобално село, допинговано посредованом медијском сликом, производи емотивна стања. Глобални човек је бесан, тужан, срећан у оном тренутку кад његов мозак добије довољно изрежираних сцена, рецимо насиља, док у реципијенту не настане стање угрожености као жељени циљ креатора медијске слике.

Угроженост, као један од производа глобалног медијског апарата, ставља нас у позицију могућих жртви било кад и било где, те нам је за то психичко стање опет медијски понуђен и одговор, односно кривац. Лов на кривца такође оправдава жртве, чак и дечје, у циљу борбе за нови свет у форми *свекџакла*.

Уколико бисмо узели у обзир неке друге податке (нпр. колико људи дневно убије дуванска индустрија; колико убистава се деси у глобалном селу у току једног дана због пљачке, или једноставно криминала, то јест криминалаца) и тиме испунили медијски простор, схватили бисмо да тероризам не предњачи у својој проблематици.

Све ово, како наводи и ауторка дела *Филозофија медија* Д. Вуксановић, као и нарастајућа потреба за фундаменталнијим, критички делотворнијим, односно комплекснијим промишљањем света медија у погледу његовог настанка, улоге и значаја, развојних перспектива, као и свих осталих традиционалих филозофских питања, проблема и ставова који се могу довести у везу са садржајима и опсегом „медијске културе”, води до идеје о конципирању једне свеобухватне филозофске теорије (с интердисциплинарним предзнаком), која би напоредо са преиспитивањем својих приципа и метода мишљења испитивала и токове кретања медијске културе, као оног комплекса феномена данашњице који је доминанта кретања процеса што се догађају унутар сфере глобалних социјалних односа. Интересантно је да ова „потреба” за утемељењем савремене филозофије медија коинцидира са појавом тзв. нових, дигиталних, интерактивних и социјалних медија, пошто се, наводно, показало да „старе” теорије филозофије и културе не могу бити механички (некритички) примењиване на предмету који је посве нов и тек у настајању, односно у окружењу брзих и интензивних промена (Вуксановић 2017: 27).

„Модерни тероризам је”, тврде аутори књиге *Амнезија јавности*, „ипак скројен тако да буде прилагођен медијима и савременим средствима комуникације” (Барбуловић и др. 2004: 232).

Осећај угрожености са циљем обједињавања милитаризованих акција у форму спектакла – „глобалну медијску слику” користи као средство ратовања. Медијска слика у наведеним случајевима кореспондира са страхом од смрти, а касније и тугом, затим бесом и мржњом, након поентирања медијског концепта сценама чији су елементи жртве. Незаинтересованост према оваквим сликама је немогућа, тако да се и реципијент претвара у жртву.

Однос телевизије и реалности, који се успоставља преко појма савремености, укључује и „стилску” карактеристику реализма популарних ТВ жанрова, третира се у електронским медијима кроз визуелне форме, које одају утисак једноставне разумљивости (Fiske 1987: 21).

Добијеном сликом ствара се осећај присуства на незамисливим раздаљинама. Екстензија хибридује чула у ново стање. Слика као прастаро средство комуникације преносила је искуство живота руком уметника у цртеж, а потом у знак. Вредност таквих пиктографских записа, рецимо античких, не огледа се само у фонетском тумачењу, већ и у томе како смо га дефинисали од периода барока и у естетском смислу. Филозофија времена уметничко дело чини вишеслојним и у себи крије далеко већи број података о периоду у којем настаје. Другачији филозофски погледи на тумачење слике нуде могућност алтернативних употреба визуелне комуникације и у дигиталној култури.

Античка визуелна заоставштина је, свакако, у већој мери била под утицајем природних него технолошких сила. Доживљај тадашње технологије као „примитивне” такође бисмо могли подвести под субјективност.

Специфичност времена, које бележи утицај нових медија, као и трансхуманих експеримената, ставља човека XXI века у положај жртве војнотехнолошког отпада који се користи у сврхе перфидног поробљавања човечанства у форми Хакслијевог *Врлој новој свећи*, преображавајући човека у роба, тј. глобалног човека.

Несагледиви потенцијал нових медија у масовној комуникацији је инструментализован искључиво у функцији новца и политичке моћи.

У том смислу, занимљиво је истаћи да је филмска индустрија, примера ради, деценијама уназад систематски контролисала медијске стереотипије (и аутостереотипије) тзв. „добрих” и „лоших” момака, везујући их за читаве народе, одређена географска подручја и културе, при чему је актуелна подела извршена не више на темељу раздвајања доминантних „вредности” које се реализују испред и иза тзв. „гвоздене завесе”, већ на основу поларизовања света на тзв. „цивилизоване”, „демократске” и „правичне” снаге на једној и „фундаменталисте”, „верске фанатике”, „терористе” и „примитивце” на другој страни. Некадашње хладноратовске идеолошке поделе данас су превазиђене, односно супституисане оним репрезентацијама Другог које се више, у начелу, не успостављају политичким, већ медијским средствима, о чему сведоче многобројне савремене идеолошке студије: данас је, наиме, све чешће реч о асиметричним представама о злу, транспонованим у релацију с агресивним, активним и „примитивним” Другим, које су проузроковале „више зла него било шта друго. Настојање да се победе измишљена и стварна зла изазвало је далеко више зла него тежња да се чини зло” (Свенсен 2006: 123).

Релативност као најпласиранији и најприхваћенији појам о времену западноевропског човека и те како кореспондира са последицама нових медија који у свом посредовању слике и бесомучних репризирања сцена релативизују време, као и остале елементе реалности, рецимо простор, морал, рат... преносећи их у медијско поље.

„Пошто свако присуство није присуство на даљину”, како своју основну онтолошку хипотезу елаборира Вирилио, „ТЕЛЕПРИСУСТВО ере мондијализације размене могло би да се уведе само на огромној удаљености. Удаљености која сеже до антипода на Земљиној кугли, с једне на другу страну постојеће реалности, али метафизичке реалности која строго уређује телеконтиненте виртуелне реалности, која присваја главне садржаје економских активности нација и, према томе, дезинтегрише културе које су прецизно смештене у простору физике глобуса” (Вирилио 2000: 14).

На основу тога можемо закључити да је у питању хибридни облик фашизма. Дисперзија логора на хелије са мониторима и глобалним човеком, што негде и јесте премиса корена проблема – и дотицање везе фашизма и новца попут хидре која кроз своје медијске пипке делује у интересу оплодне себе, што се може подвести, протумачити као врхунски облик инцеста, где рефлексивна мрачна људске стране општи кроз свој одраз у медијској слици.

Глобални човек, као производ, уз помоћ медија постаје део рата.

Људско око није савршен орган. Оно је на неком еволутивном ступњу и последица је разних утицаја. Ипак, количина пиксела људског ока, како су то успели да измере научници, далеко је већа од количине пиксела коју данас користимо путем дигиталне камере. Сам доживљај реалности не може се мерити с виртуелном сликом мада, свакако, представља изазов за научнике. Оваква идеја нема хумани карактер, већ представља инструментализацију и каналисање доживљаја живота ка корпорацијском глобалном интересу.

Инверзност медијске слике асоцира на рефлексивну, *нејавну*, привид који испуњава сликовну меморију реципијента из којег несвесно делује. Маклуан (McLuhan) је у овом контексту разматрања, које се тиче питања саме могућности медијске етике, незаобилазан као мислилац, а посебно када је реч о хипотези да медији, попут образовања или религиозних убеђења, формулишу једну врсту друштвеног „фолклора”, формирајући тиме његова веровања, обичаје и вредности (Meggs 2002: X).

Меморија човека бива допуњена новим ритмом слика које нису својствене очном апарату, а ипак се складиште у људском мозгу као искуство. Овакве слике морају имати предзнак са којим их људски мозак може прихватити без последица.

Медијска писменост је предуслов конзумирања медијске слике.

ЗАКЉУЧАК

Глобални човек је суштински мртав. Његова животна енергија формално трепери одајући последње знаке живота. Његови нагони каналисани су у свет потрошачког друштва капитализма. Његова спознаја света посредована је монитором. Глобални човек постоји у вертикалној смрти. Отупелих чула, глобални човек нема више потребу да помогне у невољи, већ да је сними. Андроидна протеза усмрћује, унесрећује, компромитује, скандализује, медијски сахрањује индивидуе као своје жртве, хранећи мрежу света медија поплавом фотографија, снимака, медијском сликом истргнутом из контекста реалног и премештену у посредовани, виртуелни свет машине за продужавање, оплодњу новца.

Притисак који медији праве над својим радницима, „јавним личностима”, од њих у реалности углавном ствара особе које не могу бити социјализоване због медијске неписмености, хистеричних реакција глобалног човека. То јест, за њих нема места у реалности, јер они и нису реалност.

„Селфи култура” и друштвене мреже прошириле су поље могућности за сваку личност да постане јавна. Ова појава посебно је важна и представља изазов за психологију и нове медије. Неретки су случајеви јавног насиља на мрежи са трагичним исходима, обично у пубертетском периоду.

Медијски посредован догађај, па чак и онај који иде „уживо”, директно, отвара питање тумачења, али и лоцирања препрека као етичког или моралног проблема – екстензије чула.

Како мозак доживљава посредовану слику уколико тело није присутно на утакмици? Такође, сви углови које покрива камера, успорени снимци, детаљи, гримасе спортиста, зној, повреде, крв, хибридују оно на шта је мозак навикао као природну могућност. Когнитивни део мозга је због тога у сукобу са новим медијима.

Екстензија као привид у кадровима ратних сукоба или терористичких напада недвосмислено дели нашу пажњу, поистовећујући нас са жртвом, док у истом тренутку тело зна да се налази у безбедној фотељи. Након бесомучних репризирања, тело осећа последице узнемирености, а и даље се налази у безбедној фотељи. На крају схватимо да фотеља више није безбедна.

Нови медији удаљавају човека од његове природе. Еволуција човека у кибернетичком облику нема другу сврху сем фашистичке. Идеја о технолошком окружењу које има за циљ освешћивање људске деструкције у колективно несвесном не постоји у медијском садржају. Сукоби, локализовани ратови и конфликти присутни су са глобалним човеком као арбитром.

Уметност као сведок филозофије свих периода забележених траговима људских цивилизација, у својој гетоизираној форми данас нуди алтернативу мишљења. Галеријски, уметнички простори јесу спас кризи капитализма.

Уметност у својој пост-постмодерној форми базираној на критици медијски посредоване реалности и одбрани хуманистичких вредности тренутно преузима место највеће учитељице медијске писмености. Недостатак медијског описмењавања у образовном систему свих узраста одржава стање амнезије глобалног човека. Медијска хегемонија технологијом одлаже своју смрт или је ставља у стање у коме чека нову технолошку трансформацију. Медијска „мека дипломатија” додворава се трансхуманим облицима живота правећи увертуру трансформацији Човека у киборга. У том оквиру духовно осиромашеног јавног простора, уметност нуди непосредовану свест као алтернативу и највећи „спектакл” за човека удаљеног од реалности.

ЛИТЕРАТУРА

- Барбуловић, Јевтовић, Поповић, Лакићевић (2004): Саша Барбуловић, Зоран Јевтовић, Миодраг Поповић, Радан Лакићевић, Тероризам је позориште, у: *Амнезија јавности: Од њироајанде до њероризма*, Београд: аутори.
- Вирилио (2000): Пол Вирилио, *Информатичка домба*, Нови Сад: Светови.
- Вуксановић (2007): Дивна Вуксановић, *Филозофија медија 1: онџолоџија, естетџика, криџика*, Београд: Чигоја штампа.
- Вуксановић (2011): Дивна Вуксановић, *Филозофија медија 2: онџолоџија, естетџика, криџика*, Београд: Чигоја штампа.
- Вуксановић (2017): Дивна Вуксановић, *Филозофија медија 3: онџолоџија, естетџика, криџика*, Београд: Чигоја штампа.
- Fiske (1987): Jon Fiske, *Television Culture*, London and New York: Routledge.
- Meggs (2002): Philip B. Meggs, *Introduction to the Fiftieth Anniversary Edition* (Marshall McLuhan, *The Mechanical Bride, Folklore of Industrial Man*), Berkley: Ginko Press.
- Свенсен (2006): Лаш Фр. Х. Свенсен, *Филозофија зла*, Београд: Геопоетика.

Ivan B. Jeremić

Primary school "Zmaj Jova Jovanović"

Voždovac, Belgrade

THE ALTERNATIVE IN MEDIA-MEDIATED SOCIETY

Summary: The digitized image of the world is mediated by the media and does not offer any possibility for personal experience. The senses are being extended and subsequently the body becomes dislocated in relation to the event. The hybridization of visual memory caused by the media requires an additional effort. The capitalism has a need to survive and uses the media to disclaim responsibility. The created Chimera – global man, mostly in western European culture, automatically reacts to media issues such as the US president or terrorism. These motives are deeply implemented in the digitized picture and mostly colored by emotional states of anxiety. Such media-created opium has a shocking effect on the recipient. The examples of financial and media abuse are numerous.

The struggle for the human right to consume an objective image in the public media space is reflected by enhancing media literacy as an alternative to the current state. The aesthetic value of art can provide an opportunity for developing media literacy. Based on these facts, it can be concluded that the media scope represents a hybrid form of fascism. The global man as a product becomes part of the war with the help of the media.

Key words: media, alternative, global man, art, digitized picture.